

ÚSES NA LESNÍCH POZEMCÍCH

Ing. Michal KOVÁŘ, Ph.D.

*Ústav lesnické botaniky, dendrologie a geobiocenologie, Lesnická a dřevařská fakulta,
Mendelova univerzita, Zemědělská 3, 602 00 Brno*

*Ageris s.r.o., Jeřábkova 5, 602 00 Brno
michal.kovar@ageris.cz*

ABSTRAKT

Tvorba ÚSES je souborem legislativních, metodických a územně správních nástrojů. Teoretické a praktické aspekty tvorby ÚSES v zemědělských krajinách jsou poměrně podrobně rozpracovány a vytváření ÚSES je v těchto krajinách možné označit za fungující. To dokládá množství realizovaných prvků ÚSES a to včetně těch prvků, které jsou zaneseny do katastrálních map a na svou realizaci teprve čekají. Zároveň to nepopírá skutečnost, že funkčnost tohoto systému je v různých částech republiky odlišná, což vypovídá spíše o tom, že v některých oblastech nebyl tento proces plně implementován. Významnou oblastí, do které tvorba ÚSES doposud nebyla zcela implementována, jsou souvislé lesní pozemky (lesní komplexy). Následující příspěvek se snaží na tuto skutečnost upozornit, pokusit se identifikovat příčiny tohoto stavu a navrhnout jeho možná řešení.

ABSTRACT

Creating TSES is a set of legislative, administrative and territorial methodological tools. Theoretical and practical aspects of creating TSES in agricultural landscapes are elaborated in some detail and creating TSES in these landscapes can be described as functional. This evaluation carried out by a number of TSES elements including those elements that are recorded in the land register and its implementation are yet to come. At the same time it does not refute the fact that the function of this system is different in different parts of the landscape, which testifies to the fact that in some areas this process has not been fully implemented. An important area in which TSES formation has not yet been fully implemented are contiguous forest lands. The following report tries to highlight this fact, try to identify the causes of this situation and to suggest possible solutions.

Praktické uplatnění problematiky tvorby ÚSES na lesních pozemcích (Macků 2002, 2003, 2004; Míchal 1992, 1993) v mnohém zaostává za rozpracováním problematiky tvorby ÚSES na pozemcích zemědělských. Proces tvorby ÚSES, zahrnující vytvoření koncepce ÚSES, její zpřesnění a vymezení nástroji územního plánování, je na zemědělských pozemcích postupně završován na úrovni uživatelů a vlastníků pozemků ať už v rámci řešení vlastních projektů ÚSES (mnohde také jejich následnou realizací) či alespoň zapracováním ÚSES do plánu společných zařízení pozemkových úprav a stabilizací pozemků pro prvky ÚSES v katastrálním operátu. Na zemědělských pozemcích se tak tvorba ÚSES dostává do konfrontace s majetkovou strukturou území a nezbytností racionálního uspořádání krajiny, ve kterém ÚSES figuruje jako významný polyfunkční prvek (ekologicko-stabilizující funkce, protierozní funkce, krajinně-estetické funkce...). Řešení ÚSES zde zohledňuje konfrontaci objektivních potřeb hospodářského využití území a ekologicky orientovaných požadavků projevujících se v takové struktuře využití krajiny,

kteřá splňuje koncepci trvale udržitelného hospodaření. Výsledkem této konfrontace je obvykle vytváření ÚSES o minimální nezbytné výměře, která však teoreticky zaručuje zachování funkcí, pro které je ÚSES v krajině vytvářen.

Na lesních pozemcích je situace na řadě míst poměrně výrazně odlišná. Pozemkové úpravy obvykle ze svého obvodu souvislé lesní pozemky vyjímají (tedy je neřeší) a realizační projekty ÚSES na lesní půdě jsou spíše raritou. Navíc ÚSES vymezený územními plány k modifikaci využití prvků ÚSES přímo „nevede“, neboť územní plány jsou nástrojem regulujícím jen zásadní změny využití území, ke kterým změna „přírodě vzdáleného lesního porostu“ na „lesní porost přírodě blízký či přírodní“ (jde o obvyklý případ potřebné změny v běžném typu hospodářských porostů) nepatří. Při zpracování územních plánů je v rámci souvislých lesních porostů mnohými projektanty ÚSES spíše přebírán v podobě jejich generelového (koncepčního) řešení a tedy postrádá nezbytné zpřesnění zohledňující stav lesních porostů a jejich strukturu.

Příslušnými nástroji pro „regulaci“ využití lesních porostů jsou oblastní plány rozvoje lesů a lesní hospodářské plány (případně osnovy), kterými je třeba vymezený ÚSES vhodně „podchytit“. Této oblasti tvorby ÚSES byla však věnována poměrně malá pozornost. Důsledkem tohoto stavu je územně značně odlišné podchycení ÚSES v nástrojích lesního hospodářského plánování, přičemž převažují území, ve kterých je praktický přínos lesního hospodářského plánování k tvorbě ÚSES (ve smyslu prosazování ekologické optimalizace prvků ÚSES) minimální.

Vzhledem k tomu, že na řadě míst není ÚSES v lesních porostech fakticky uplatňován, neexistuje zde zpětná vazba vlastníků a uživatelů pozemků, což umožnilo v některých lesních komplexech vymezení nadbytečně husté sítě, která by v případě uplatnění „přísnější“ regulace mohla ohrožovat ekonomiku hospodaření.

Zarážející skutečností je, že existují kraje, kde jsou jako podklad pro zohlednění ÚSES v LHP (LHO) dodnes využívány vrstvy z mapového portálu ÚHÚL, jejichž původem jsou neúplná data generelů ÚSES (práce na těchto vrstvách skončila k datu 1.1.2001). Využívání jiných podkladů, např. krajských či okresních generelů ÚSES, revizních dokumentací, je spíše vzácné. Autorovi není znám žádný kraj, kde by byla vyžadována pro zpracování LHP aktualizovaná data územně analytických podkladů.

Vlastní zohlednění prvku ÚSES v LHP se pak obvykle omezuje na poznámku v hospodářské knize, kde je pro konkrétní porost, do kterého zasahuje prvek ÚSES, tento stav deklarován a „doporučen“ přírodě blízký způsob hospodaření s vyloučením „geograficky nepůvodních dřevin“. Běžně je však ponecháván holosečný hospodářský způsob.

Cílovým stavem lesních porostů či jejich částí tvořících plochy prvků ÚSES by měly být přirozené lesní ekosystémy, tvořené různověkými porosty, jejichž určující složkou jsou dřeviny s přirozenou druhovou skladbou a podrostem. Nedílnou součástí takových porostů (minimálně v jádrových částech biocenter) jsou výstavky a mrtvé dřevo (stojící i padlá kmenovina). Hospodářský způsob směřuje k vytvoření přirozených lesních ekosystémů, přičemž nevyklučuje extenzivní přírodě blízké obhospodařování opět s výrazněji extenzivním charakterem v jádrových částech biocenter. Tyto požadavky je třeba pro příslušné porosty zpracovat i v hospodářských knihách.

Prvky nadregionálního a regionálního ÚSES, zvláště plochy regionálních a nadregionálních biocenter, obvykle zaujímají v rámci souvislých lesních pozemků rozsáhlé plochy. Pro tyto prvky je samozřejmě vhodné uplatnění přírodě blízkého obhospodařování. Takový požadavek však může být ve střetu s ekonomickou efektivitou hospodářského

využití. Možným řešením je rozčlenění takových prvků sítí ploch (jádrových území), ve kterých bude uplatněna přísnější regulace a ve zbývajících částech nadregionálních a regionálních biocenter bude naopak extenzivní hospodaření méně přísné (např. umožněním maloplošného holosečného hospodářského způsobu).

Pro zkvalitnění prosazování tvorby ÚSES v rámci souvislých lesních pozemků je možné doporučit uplatnění následujících pěti bodů:

1) ÚSES vymezovaný a zpřesňovaný při zpracování územních plánů musí řešit důsledně i segmenty ÚSES (včetně interakčních prvků) vymezované v rámci souvislých lesních porostů. Při vymezování musí být zohledňován ekologický stav porostů i jejich majetková struktura. Zvláště je vhodné situovat v rámci možností prvky ÚSES mimo hospodářské lesní porosty a přednostně je situovat do lesů ochranných a lesů zvláštního určení. Vzhledem k majetkové držbě je vhodné přednostně situovat prvky ÚSES spíše na státních a obecních pozemcích.

2) ÚSES vymezený v územních plánech (či dále zpřesněný projekty ÚSES a pozemkovými úpravami) musí být neprodleně přebírán do územně analytických podkladů (součinnost pořizovatelů ÚP s poskytovateli příslušných jevů ÚAP)

3) Příslušné orgány státní správy lesů a ochrany přírody na úrovni kraje musí aktualizovaný jev ÚSES z ÚAP vyžadovat jako podklad pro zpracování LHP (LHO) a kontrolovat, zda jsou v dotčených porostech či jejich částech uplatněny vhodné směrnice hospodaření.

4) Příslušné orgány státní správy lesů a ochrany přírody na úrovni ORP musí vyžadovat respektování aktualizovaného jevu ÚSES v ÚAP na lesních pozemcích nepodchycených LHP (LHO).

5) Uplatňování regulace intenzivního hospodaření v prvcích ÚSES může vyvolat poptávku vlastníků a uživatelů pozemků po územně nejméně náročném řešení ÚSES a redukci nadbytečné hustých sítí. Takový požadavek je v případě objektivně nadbytečných prvků oprávněný a je potřeba najít způsob, jak revidované řešení pokud možno „jednoduše“ podchytit nástroji územního plánování např. revizními dokumentacemi ÚSES (Glos 2010, Kovář 2011).

LITERATURA

- GLOS, J.** *Plán ÚSES a informační systém ÚSES. In Petrová A. ed. ÚSES zelená páteř krajiny 2010.*
- KOVÁŘ, M.** *Revizní dokumentace ÚSES. In Petrová A. ed. ÚSES zelená páteř krajiny, 2011.*
- MACKŮ, J.** *Vymezování lokálních biocenter v lesních komplexech a návrh hospodářsko-úpravnických opatření. In Petrová, A. ed. ÚSES Zelená páteř krajiny, 2002.*
- MACKŮ, J.** *Metody klasifikace stanovištní vhodnosti druhové skladby lesních biocenter In Petrová, A. ed. ÚSES Zelená páteř krajiny, 2003.*
- MACKŮ, J.** *Les jako nositel ekologické stability krajiny. In Petrová, A. ed. ÚSES Zelená páteř krajiny, 2004.*
- MÍCHAL, I., A KOL.** *Obnova ekologické stability lesů. Vyd. 1. Praha: Academia, 1992.*
- MÍCHAL, I., A KOL.** *Vymezování a navrhování územních systémů ekologické stability v lesích. MŽp a MZe ČR, VÚOZ Průhonice. [návrh metodického pokynu (podklad k projednání) zpracovaného v rámci grantu GA/1180/93-5]. 1993.*